

Kuleli Askerî Lisesi Künye Defteri'ne Göre Millî Mücadele Dönemi'nde Okula Kayıtlı Öğrencilerin Sosyo-Demografik Panoraması (1921-1923)

Socio-Demographic Panorama of Students Enrolled in the School During the Turkish War of Independence Period, According to the Kuleli Military High School Registry Book (1921-1923)

Fatih ÖZDEMİR*

Öz

Milli Savunma Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nden temin edilen Kuleli Askerî Lisesi Künye Defteri, 1921-1923 yılları arasında okula kayıt edilen öğrenciler hakkında bilgi içeren belge niteliği taşımaktadır. Bu defter; öğrencilerin isimleri, anne-baba lakapları ve isimleri, memleketleri, eşkâl bilgileri (kaş, göz, ten rengi, yüz şekli, fotoğrafları vb.) gördükleri dersleri, aldıkları ceza ve ödül gibi sosyo-demografik bilgileri içermektedir. Kuleli Askerî Lisesi, Millî Mücadele Dönemi'nin zorlu koşullarında bile eğitim-öğretime devam etmiştir. Bu çalışma, bahsi geçen dönemde Kuleli Askerî Lisesi'ne kayıtlı bulunan 74 öğrencinin sosyo-demografik panoramasını ve psikanaliz tespitlerini ihtiva etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuleli Askerî Lisesi, Askerî Eğitim, Millî Mücadele Dönemi, Sosyo-Demografik, Psikanaliz.

Abstract

The Kuleli Military High School Registry Book, obtained from the central library of the Turkish National Defence University, contains

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi. E-posta: ozdemirfatih.55@hotmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-4191-9067>.

Geliş Tarihi /Received: 20.09.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 16.11.2021

a lot of information about the students enrolled in the school between 1921 and 1923, such as their names, parents' nicknames and names, hometowns, appearances (eyebrows, eyes, skin color, face shape, photos, etc.), courses, punishments and awards. Kuleli Military High School continued education even under the tough conditions of the Turkish War of Independence. This study includes the socio-demographic panorama and psychoanalysis findings of 74 students who followed the courses in the Kuleli Military High School during the aforementioned period.

Keywords: Kuleli Military High School, Military Education, National Struggle Period, Socio-Demographic, Psychoanalysis.

Giriş

Bireyleri kasıtlı ve istendik yönde değiştirme çabası olarak tanımlanabilecek bir kavram olan eğitim, diğer devletlerde ve toplumlarda olduğu gibi Osmanlı Devleti için de önem arz etmektedir. Bu nedenle devletin kuruluşundan itibaren eğitim-öğretim faaliyetlerine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Kuruluş döneminde eğitimi bir araç olarak görmeyen devlet yöneticileri, ilerleyen yüzyıllarda değişen dünya düzenine ayak uydurabilmek ve devletin yapısını değiştirip vatandaşları şekillendirebilmek için eğitimi kullanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde eğitimin serüvenini geleneksel ve modern olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Geleneksel dönemde eğitim faaliyetlerine bakıldığında medreselerin ön planda olduğu görülecektir. Medreseler bu dönemde temelde Arap dilinde eğitim vererek İslami ölçüyü gözeten kurumlardır. Buradaki temel maksat, tercihen dönemin ünlü bilginlerden icazet alarak devletin kurumlarında kadı, defterdar, müderris gibi makamlara gelebilmektir. Medreseler, bireylerin mezuniyetten sonra meslek sahibi olmalarını sağlamanın yanı sıra, bireyleri bilim konusunda da eğiterek dönemin aydınları konumuna getiren bir kurum olma özelliği taşımaktadır. Bu kapsamda örnek gösterilebilecek nitelikte olan bir medrese, Fatih Sultan Mehmet'in

İstanbul'un fethinden sonra oradaki 8 adet kiliseyi eğitim kurumu şeklinde revize ederek oluşturduğu Sahn-ı Semân Medreseleridir¹.

Geleneksel dönemde bahsedilmesi gereken bir diğer eğitim kurumu Sıbyan Mektepleridir. Halk arasında “Mahalle Mektebi” olarak da geçen Sıbyan Mektepleri, yaş gözetmeksizin çocukların katılıp temel düzeyde eğitim aldığı kurumlardır. Burada Kur'an-ı Kerim dersleri verilerek Müslümanlığın gerekleri anlatılmaktadır. Bu kurumlarda asayişin sağlanması adına “dayak” yöntemine başvurulduğu gerek dönemin seyyahlarının anlatılarından gerekse yine o dönemde basılmış eserlerden anlaşılmaktadır².

Osmanlı Devleti, eğitimdeki bu geleneksel yapısını 17. yüzyılın başlarına kadar devam ettirebilmiştir. Bu tarihten sonra, çeşitli nedenlerden dolayı bahsi geçen yapı terk edilerek modern nitelikte bir yapı benimsemek durumunda kalmıştır. Bu durumun çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerin temelinde, devletin aldığı bir dizi askerî yenilgi ve toprak kaybının yattığı söylenebilir. Diğer bir neden ise medreselerdeki gerilemedir. 17. yüzyılda medreselerde ilmi hürriyet kalkmış, iltimas ve siyaset hâkim olmaya başlamıştır³. Bu durum sonucunda ilmi düşünceden o kadar uzaklaşmıştır ki medrese uleması tarafından “Bir iplik sinek pisliğine batırılıp toprağa gömülürse orada nane biter.” gibi bilimle örtüşmeyecek tezler üretilmiştir⁴.

Osmanlı Devleti'nde Batının üstünlüğünün somut bir biçimde ilk kez savaş meydanlarında hissedildiği düşünülürse yenileşme hareketlerinin askerî alandan başlamasının kaçınılmaz olduğu görülecektir. Bu dönemde bazı askerî birliklerin Avrupai tarzda yapılandırılıp eğitilmesiyle ortaya çıkan askerî eğitimdeki modernleşme süreci, 18. yüzyıl sonlarından itibaren Askerî Mühendishaneler, Askerî Tıp Okulu ve Harp Okulu'nun açılmasıyla ileri bir aşamaya ulaşmıştır⁵.

¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000-M.S. 2018*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2018, s. 65.

² Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000-M.S. 2018*, s. 91.

³ Salih Özkan, *Türk Eğitim Tarihi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2008, s. 74.

⁴ Salih Özkan, *Türk Eğitim Tarihi*, s. 75.

⁵ Cemil Öztürk, “Osmanlılar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 33, Türkiye

Bu kapsamda yenileşme döneminde açılan askerî eğitim kurumlar incelendiğinde 1773'te açılan ilk okulun Mühendishane-i Bahr-ı Hümayun olduğu görülür⁶. Çeşme bozgunundan sonra donanmaya mühendis yetiştirmek üzere açılan kurum, Riyaziye (Matematik) ile ilgili derslerinin Hendese (Geometri) adı altında okutulmasından dolayı Mühendishane-i Bahr-ı Hümayun adını almıştır⁷.

Yenileşme dönemi kurumlarından bir diğeri, III. Selim'in Nizam-ı Cedit döneminde mühendis yetiştirmek üzere 1795'te açtığı Mühendishane-i Berr-i Hümayun'dur⁸. Bu askerî kara okul, daha çok topçu, istihkâm ve haritacılık okulu niteliğindedir. Bu kurumun kuruluş amaçlarını şöyle sıralamak mümkündür: “Bu kurumdan Hendese ve Hesap ve Hikmet ve Coğrafya fenlerinin yayılması ve Devlet-i Aliyye'de çok gerekli olan Sanayi-i Harbiye'nin talim ve taalümü ile kuvveten uygulamaya konmasıdır.”⁹

Osmanlı Devleti'nde asker eğitmeye yönelik açılan okullardan bir diğeri Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye'dir. Ordunun subay ihtiyacını karşılamak maksadıyla 1835'te açılan bu kurum, 1826 da Yeniçeri Ocağını kaldıran II. Mahmut'un ordunun eğitimine ve yenileşmesine verdiği önemin yansımasıdır¹⁰. Köklü bir tarihe sahip olan bu kurum, aydınlanma çağının öncülerini bünyesinde yetiştirmiştir. Mekteb-i Harbiye zamanla çağına kıyasla ilerici bir öğretim kurumu haline gelmiş ve buradan yetişen subayların müspet bilim derslerini okuttukları sıkça görülmüştür¹¹. II. Mahmut sadece eğitim alanında birtakım okul açmakla kalmamış, Avrupa'ya yetiştirilmek üzere öğrenci de göndermiştir. 1830'lu yıllarda başlayan bu girişimin sonucu istendiği gibi gitmemiş,

---

Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s. 566.

⁶ Kemal Beydilli, “Mühendishane-i Bahr-i Hümayun”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 514.

⁷ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000-M.S. 2018*, s. 164.

⁸ Kemal Beydilli, “Mühendishane-i Berr-i Hümayun”, s. 516.

⁹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000-M.S. 2018*, s. 164-165.

¹⁰ Abdülkadir Özcan, “Harbiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 115.

¹¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000-M.S. 2018*, s. 169.

orada yetişen bireyler aldıkları eğitimin yanı sıra oranın lüks yaşantısına da kapılmışlardır¹².

Eğitimde modernleşme, genellikle görülen bir eksiğin giderilmesi üzerine ilerlemiştir. Sıbyan mekteplerinden mezun olan öğrencilerin yetersizlikleri nedeniyle bir üst kurum olan rüşdiyeler açılmıştır. Tanzimat Fermanı'ndan sonra Muvakkat Meclis-i Maarif'in 1846'da hazırladığı rapora göre eğitim sistemi 3 kademe şeklinde olacaktı¹³. Bu kapsamda ilk rüşdiye 1847'de açılmıştır¹⁴. Üçlü kademenin bir diğer ayağı ise idadilerdir. Askerî okullara öğrenci yetiştiren ortaokul düzeyinde bir kurum olmadığı için böyle bir okula ihtiyaç duyulmuş ve bu kapsamda ilk olarak 1845 yılında Mekteb-i Fünûn-ı İdâdiyye açılmıştır¹⁵.

İdadî seviyesinde açılan okullardan biri de makalenin konusunu teşkil eden Kuleli Askerî İdadisi'dir. Bu kurumu iki boyutta incelemek, içinde bulunduğu kışlanın ve idadinin tarihi açısından daha anlaşılır olacaktır. Kuleli Kışlası, İstanbul'un Anadolu yakasında yer alan Üsküdar ilçesine bağlı Çengelköy ve Vaniköy semtlerinin arasında konumlandırılmıştır. Bugünkü kışlanın mekânı, Fatih Sultan Mehmet'in padişahlığı döneminde bir manastır olarak kullanılmakla beraber bu manastırın bahçesi Yavuz Sultan Selim'in hükümrانlığında meyve-çiçek bahçesi olarak kullanılmıştır¹⁶. II. Mahmut'un Yeniçeri Ocağı'nı kaldırıp orduyu modern tarza ıslah etme çabası sonucunda Kuleli bahçesinin olduğu arazi genişletilip buraya Asakir-i Mansure-i Muhammediyye için bir kışla inşa edilmiş ve daha önce arsada bulunan cami yeniden restore

---

¹² Roderic Davison, Osmanlı Türkiyesi'nde Batılı Eğitim", *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, ed. Halil İnalçık ve Mehmet Seyidanoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019, s. 678.

¹³ Cemil Öztürk, "Rüşdiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s. 301.

¹⁴ Cemil Öztürk, "Rüşdiye", s. 301.

¹⁵ Cemil Öztürk, "İdadî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 26, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s. 464.

¹⁶ Cenap Çürük, "Kuleli Askerî Lisesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 26, Ankara 2002, s. 355.

edilmiştir¹⁷. Balkan Harbi'ne kadar zaman zaman hastane, eğitim kurumu, karantina alanı gibi amaçlarla kullanılan kışla harpten sonra eğitim öğretim faaliyetleri devam etmiştir¹⁸.

Kuleli Kışlası, dönem dönem farklı amaçlarla kullanılmışsa da eğitimin burada 1846 tarihinden itibaren başladığı öngörülmektedir¹⁹. Kuleli Kışlası'nın içinde aynı anda idadiden başka birkaç kurumun daha eğitim faaliyetlerine devam ettiği bilinmektedir. Bu kurumlara, Kuleli İptidaisi, Kuleli Aşiret Mektebi, Kuleli Rüşdiyesi örnek gösterilebilir²⁰. Kuleli Kışlası'nda eğitim, İstanbul'un işgalinden sonra İngilizlerin buradaki yapılanmayı sakıncaları görmeleri üzerine askıya alınmıştır. Harbiye Nezareti'ne yapılan baskının ardından Kuleli Kışlası boşaltılmış, öğrenciler önce Kağıthane'ye, buradan da Maçka'daki karakol binasına nakledilmiştir²¹.

Kuleli Askerî İdadisi'nde eğitimin başlangıcından itibaren bu okula kayıt edilen öğrencilerin kayıtları defterlere kaydedilmiştir. Bu defterlerden günümüze kadar ulaşabilenlerin sayısı 44 adet olmakla birlikte bu defterler Milli Savunma Üniversitesi Merkez Kütüphanesi bünyesinde muhafaza edilmektedir. Kütüphaneye kayıtlı 44 defterin haricinde araştırmacıların faydalanamayacağı kadar deforme olmuş defterler de mevcuttur. Bu çalışmada, Kuleli Askerî Lisesi Arşivi'nden (KALA) 11 Numaralı "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri" kullanılmıştır. Bu defterde toplam 159 öğrenci kayıtlı olup bu öğrencilerden vesikalık fotoğrafı olan 74 adet öğrenci seçilerek çalışmanın kaynak kişileri oluşturulmuştur.

Defterin kapak rengi siyahtır. Defterde kullanılan mürekkep renkleri mavi, siyah ve kırmızıdır. Defterin iç sayfaları beyaz renkte

---

¹⁷ Cenap Çürük, "Kuleli Askerî Lisesi", s. 355.

¹⁸ Cenap Çürük, "Kuleli Askerî Lisesi", s. 356.

¹⁹ Mehmet Yavuz Erler, "Payitaht (İstanbul) Askerî İdadisi'nde Öğrenciler ve Metropoldeki Eğitim Standardı (1838-1915)," *Studies Of The Ottoman Domain*, Sayı 13 (2017), c. 7, s. 79.

²⁰ Mehmet Yavuz Erler, "Payitaht (İstanbul) Askerî İdadisi'nde Öğrenciler ve Metropoldeki Eğitim Standardı (1838-1915)", s. 81.

²¹ Kuleli Askerî Lisesi Komutanlığı, *Dünden Bugüne Kuleli Askerî Lisesi*, Kuleli Askerî Lisesi Matbaası, İstanbul 2007, s. 78.

basılmış olsa da deformasyon nedeniyle sararmıştır. Defterde her bir öğrenci için 2 adet sayfa kullanılmıştır. Bu sayfalardan sağ tarafta olanın ortasına öğrencinin adı, babasının adı ve mesleği, öğrencinin memleketi ve eşkâl bilgileri kaydedilmiştir. Fotoğrafların hemen hepsi sağ tarafa iliştilmiş olmakla birlikte künye numarası 5 olan Refet Efendi'nin fotoğrafı sol tarafa monte edilmiştir. Fotoğrafların üstünde öğrencilerin künye numarası yer almaktadır. Künye numarasının karşısında, yani sol üst köşede ise öğrencilerin apolet numaraları yazılıdır. Öğrencinin ve babasının adı, sayfanın üst-orta noktasında ayrı bir biçimde yazılı bulunmaktadır. Bahsi geçen bu bilgilerin altında öğrencilerin öğrenim süresi boyunca aldıkları cezalar not edilmiştir. Aldıkları cezaların türleri, işledikleri suçlar, cezaların tarihi ve süresi gibi bilgiler tablo halinde sayfanın alt kısmında yer almaktadır. Öğrencilerin bilgilerinin bulunduğu diğer sayfada ise sayfanın tamamını kaplayan bir tablo biçiminde öğrencilerin hak ettikleri ödüller not edilmiştir. Yine burada da ceza kısmındaki bilgiler gibi ödül hakkında bilgiler mevcuttur.

Kuleli Askerî Lisesi Künye Defterlerinde kayıtlı olan öğrencilerin durumlarını belirtmek için sayfaların üzerlerine birtakım karalamalar yapılmıştır. Okuldan kaydı silinen öğrencilerin üzerlerine kırmızı renkte kalemle çarpı işareti atılmıştır. Bazılarına ise mavi renkte kalemle açıklamalar eklenmiştir.

19. yüzyılın ortalarından 2016 yılına dek eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden Kuleli, zorlu harp ve işgal dönemleri atlatmıştır. Bu çalışmada tarih aralığı, Millî Mücadele Dönemi olarak belirlenmiştir. Bu dönemin seçilmesinin altında şüphesiz kritik nedenler yatmaktadır. Türkler, ilk kurdukları devletten günümüze kadar çeşitli milletlerle harp etmiş, gerektiğinde devlet kurup devlet yıkmışlardır. Yaşadıkları bu kaotik dönemlerde bile eğitim-öğretim faaliyetlerinden vazgeçmemişler, eğitimin sürdürülebilirliğini daima muhafaza etmişlerdir.

Yukarıda bahsi geçen durum askerî eğitim tarihi açısından değerlendirildiğinde, Türklerin harp meydanlarında mücadelelerini sürdürürken diğer yandan da cephede harp edebilecek nitelikteki subayları asker yetiştirmek adına kullandıkları görülecektir. Devletin bu koşullarda bile nitelikli subaylarını geri hizmette eğitim için kullanması

ve 1920 Temmuz’unda Ankara-Cebeci’de Abidin Paşa Köşkü’nün çevresindeki binalarda “Sınıf-ı Muhtelif Zabit Namzetleri Talimgâhı”nın açılması, Türk idari sisteminin askerî eğitime verdiği önemin göstergesi niteliğindedir²². Kuleli Askerî Lisesi bu kapsamda değerlendirildiğinde, Millî Mücadele gibi çetin şartlara sahip bir dönemde düşman kuvvetlerinin her türlü engeline rağmen eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. İstanbul’un işgalini müteakiben okulun kapatılıp başka bir yere nakledilmesi öğrencileri caydırmamış, vatanlarını kurtarmak gayesiyle Anadolu’ya gizlice firar ederek cephane ve silah nakliyesinde görev almışlardır²³.

Gerek Osmanlı Devleti gerekse o tarihlerde henüz kurulmuş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi askerî eğitime önem verip kurumlarını muhafaza ederken Türk halkı bu duruma kayıtsız kalmamıştır. Bu çalışmada Millî Mücadele Dönemi’nde Kuleli Askerî Lisesi’ne kayıtlı öğrencilerin sosyo-demografik panoramalarının incelenmesinin amacı, böyle bir ortamda Türk halkının orduya ve askerî eğitime iştirak düzeylerinin tespit edilebilmesidir. Devletin varlığının tartışıldığı bir ortamda hangi illerden okula katılımın sağlandığının incelenmesi, bu katılımın genel düzeyi hakkında bilgi verecektir.

1. Kuleli Askerî Lisesi Öğrencilerinin Eşkâllerine Dair Kayıtlar (1921-1923)

Türkler, kurdukları devletlerin sürdürülebilirliği açısından askerî alanda nizamlı olmak durumunda kalmışlardır. Bu durum kendini Osmanlı Devleti’nde de göstermiştir. Osmanlı Devleti, askerî okullara giren öğrencilerin bilgilerini düzenli ve özenli olarak kayıt altında tutmuştur. “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”ndeki öğrencilerin eşkâllerine dair kaydedilen birtakım bilgiler bu durumun ispatı niteliğindedir. Defterde, öğrencilerin ten rengi, göz rengi, boy uzunlukları gibi bilgiler detaylıca mevcuttur.

---

²² Kuleli Askerî Lisesi Komutanlığı, *Dünden Bugüne Kuleli Askerî Lisesi*, s. 76.

²³ Kuleli Askerî Lisesi Komutanlığı, *Dünden Bugüne Kuleli Askerî Lisesi*, s. 79.

1.1. Öğrencilerin Göz Renklerine Göre Tasnifi

1921-1923 yılları arasında okula kayıt edilen öğrencilerin göz renkleri siyah, ela ve mavi olmak üzere üç gruba ayrılabilir. Aşağıdaki tabloda künye numaraları ve isimleri verilen öğrencilerden göz renkleri mavi ve ela olanlar belirtilmiştir.

RENKLİ GÖZLÜ OLANLAR (ELA-MAVİ) ²⁴	
004-İHSAN EFENDİ	057-MAHMUT ŞEVKET EFENDİ
005-REFET? EFENDİ	059-İSMAİL EFENDİ
006-ALİ ŞEFİK EFENDİ	060-MEHMET NİHAT EFENDİ
009-NURETTİN FEHMİ EFENDİ	062-YUSUF KAA? EFENDİ
010-ALİ REHA EFENDİ	063-MEHMET NİZAMETTİN EFENDİ
014-HASAN EDİP EFENDİ	069-ABDURRAHİM EFENDİ
015-YUSUF EFENDİ	079-İSMAİL HİKMET
016-HÜSEYİN SEZAI EFENDİ	080-MUSTAFA EFENDİ
017-MUAMMER ? EFENDİ	081-HASAN FEHMİ
020-HASAN HÜSEYİN EFENDİ	083-MEHMET ALİ EFENDİ
023-HALİL EFENDİ	084-OSMAN ZEKİ EFENDİ
025-AMİR? ZEKİ EFENDİ	086-MEHMET NEVZAT EFENDİ
027-ALİ MUZAFFER EFENDİ	088-AHMET NİHAT EFENDİ
031-ALİ SADI? EFENDİ	090-İBRAHİM EFENDİ
033-MEHMET FERİT EFENDİ	091-MUSTAFA SAİT EFENDİ
037-MEHMET BEDRETTİN EFENDİ	093-HÜSEYİN KADI EFENDİ
038-MEHMET NAZMİ EFENDİ	094-MAHMUT ? EFENDİ
042-FAHRETTİN EFENDİ	095-MEHMET NİYAZİ EFENDİ
49-YAKUP EFENDİ	100-MEHMET CAHİT EFENDİ
053-HÜSEYİN EFENDİ	101-İSMAİL HAKKI EFENDİ
054-MUSTAFA SAİB EFENDİ	102-MEHMET ŞAKİR EFENDİ
056-İSMAİL SEFA EFENDİ	
TOPLAM 43 KİŞİ	

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, defterden seçilen 74 adet öğrenciden 43'ünün gözlerinin ela veya mavi olduğu görülür. Bu veri,

²⁴ Kuleli Askeri Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazhat Defteri".

genel tabloya oranlandığında seçilen öğrencilerin yarısından fazlasının gözlerinin renkli olduğu anlaşılacaktır.

Öğrencilerden gözlerinin rengi siyah olanlar ise şunlardır:

GÖZ RENGİ SİYAH OLAN ÖĞRENCİLER²⁵	
002-AHMET HİKMET EFENDİ	039-AHMET TEVFİK EFENDİ
003-İBRAHİM BURHAN EFENDİ	040-İSMAİL EFENDİ
007-OSMAN EFENDİ	041-YUSUF EFENDİ
018-HASAN FEHMİ EFENDİ	044-HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ
019-REŞİT EFENDİ	045-AHMET CEVAT EFENDİ
021-MEHMET HİDAYET EFENDİ	046-İBRAHİM ALİ EFENDİ
025-AMİR? ZEKİ EFENDİ	048-SAİT EFENDİ
028-HASAN TAHSİN EFENDİ	050-ALİ ? EFENDİ
029-NURİ EFENDİ	055-HÜSEYİN EFENDİ
032-MEHMET ? EFENDİ	066-ALİ EFENDİ
034-NURİ EFENDİ	087-HÜSEYİN ? EFENDİ
035-OSMAN EFENDİ	089-MEHMET REMZİ EFENDİ
036-ASAİR? EFENDİ	092-MEHMET İDAYET EFENDİ
098- ?	113-MEHMET ? EFENDİ
TOPLAM 28 KİŞİ	

Göz renkleri siyah olan toplam 28 öğrenci bulunmakla beraber bu oran genel çerçeve içinde miktar bakımından az olarak kabul edilebilir.

Gözleri siyah ve renkli olan öğrenciler olduğu gibi göz rengi defterde kayıtlı olmayan öğrenciler de mevcuttur. Bu öğrencilerin toplamı 3 kişi olup künye numaraları ve isimleri şöyle sıralanabilir: 047 Fahrettin Efendi, 065 Cahit Efendi, 138 Kemal Efendi²⁶.

²⁵ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

²⁶ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

1.2. Öğrencilerin Ten Renklerine Göre Tasnifi

Defterdeki öğrencilerin ten renkleri okul tarafından 4 grup renk halinde kayıt altına alınmıştır. Bu renkler: esmer, beyaz, kumral, sarı ve buğdaydır.

ESMER TENLİ ÖĞRENCİLER²⁷	
002-AHMET HİKMET EFENDİ	044-HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ
003-İBRAHİM BURHAN EFENDİ	045-AHMET CEVAT EFENDİ
007-OSMAN EFENDİ	047-FAHRETTİN EFENDİ
016-HÜSEYİN SEZÂİ EFENDİ	048-SAİT EFENDİ
018-HASAN FEHMİ EFENDİ	053-HÜSEYİN EFENDİ
019-REŞİT EFENDİ	054-MUSTAFA SAİB EFENDİ
021-MEHMET HİDAYET EFENDİ	089-MEHMET REMZİ EFENDİ
025-AMİR? ZEKİ EFENDİ	092-MEHMET İDAYET EFENDİ
028-HASAN TAHSİN EFENDİ	093-HÜSEYİN KADI EFENDİ
029-NURİ EFENDİ	094-MAHMUT ? EFENDİ
034-NURİ EFENDİ	101-İSMAİL HAKKI EFENDİ
036-ASAİR? EFENDİ	041-YUSUF EFENDİ
039-AHMET TEVFIK EFENDİ	
TOPLAM 25 KİŞİ	

4 grup içinde en fazla sayıya sahip olan ten rengi esmerdir. Bu gruba yakın bir oranda olan beyaz tenliler ise şunlardır:

BEYAZ TENLİ ÖĞRENCİLER²⁸	
004-İHSAN EFENDİ	027-ALİ MUZAFFER EFENDİ
005-REFET? EFENDİ	031-ALİ SADİ? EFENDİ
006-ALİ ŞEFİK EFENDİ	033-MEHMET FERİT EFENDİ
009-NURETTİN FEHMİ EFENDİ	037-MEHMET BEDRETTİN EFENDİ
010-ALİ REHA EFENDİ	038-MEHMET NAZMİ EFENDİ

²⁷ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

²⁸ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

014-HASAN EDİP EFENDİ	042-FAHRETTİN EFENDİ
015-YUSUF EFENDİ	046-İBRAHİM ALİ EFENDİ
017-MUAMMER ? EFENDİ	056-İSMAİL SEFA EFENDİ
020-HASAN HÜSEYİN EFENDİ	062-YUSUF KAAAN? EFENDİ
023-HALİL EFENDİ	066-ALİ EFENDİ
025-AMİR? ZEKİ EFENDİ	098- ?
TOPLAM 22 KİŞİ	

Kayıtlarda buğday tenli olarak geçen toplam 12 adet öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrenciler şunlardır:

BUĞDAY TENLİ ÖĞRENCİLER²⁹
079-İSMAİL HİKMET
080-MUSTAFA EFENDİ
081-HASAN FEHMİ
083-MEHMET ALİ EFENDİ
084-OSMAN ZEKİ EFENDİ
086-MEHMET NEVZAT EFENDİ
087-HÜSEYİN ? EFENDİ
088-AHMET NİHAT EFENDİ
090-İBRAHİM EFENDİ
091-MUSTAFA SAİT EFENDİ
095-MEHMET NİYAZİ EFENDİ
102-MEHMET ŞAKİR EFENDİ
TOPLAM 12 KİŞİ

Toplamları 8 kişiyi bulan kumral tenli öğrenciler ise şunlardır:

KUMRAL TENLİ ÖĞRENCİLER³⁰
040-İSMAİL EFENDİ
49-YAKUP EFENDİ
050-ALİ? EFENDİ
055-HÜSEYİN EFENDİ
057-MAHMUT ŞEVKET EFENDİ
060-MEHMET NİHAT EFENDİ
063-MEHMET NİZAMETTİN EFENDİ
113-MEHMET ? EFENDİ

²⁹ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

³⁰ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

TOPLAM 8 KİŞİ

Ten rengi sarı olan 2 öğrenci bulunmakta olup bunlar: 059 İsmail Efendi ve 100 Mehmet Cahit Efendi'dir. Bunların dışında ten renkleri belirsiz olan öğrenciler de vardır. Bu öğrenciler toplamda 5 kişidir. 032 Mehmet? Efendi, 035 Osman Efendi, 065 Cahit Efendi, 069 Abdurrahim Efendi, 138 Kemal Efendi ten rengi belirsiz gruba dâhildir.

1.3. Öğrencilerin Boy Uzunluklarına Göre Tasnifi

Askerî okullara giriş kriterlerinden biri olan boy uzunluğu, kişilerin mesleklerine uygunluğu noktasında önemli bir bilgidir. Kuleli Askerî İdadisi yöneticileri, boy uzunluğu kriterlerini kısa, orta ve uzun olarak belirlemiş, bu kriterlere göre öğrenci alımlarını gerçekleştirmiştir.

UZUN BOYLU ÖĞRENCİLER ³¹	
003-İBRAHİM BURHAN EFENDİ	059-İSMAİL EFENDİ
005-REFİT? EFENDİ	065-CAHİT EFENDİ
006-ALİ ŞEFİK EFENDİ	079-İSMAİL HİKMET
009-NURETTİN FEHMİ EFENDİ	080-MUSTAFA EFENDİ
010-ALİ REHA EFENDİ	081-HASAN FEHMİ
014-HASAN EDİP EFENDİ	083-MEHMET ALİ EFENDİ
015-YUSUF EFENDİ	084-OSMAN ZEKİ EFENDİ
016-HÜSEYİN SEZAI EFENDİ	086-MEHMET NEVZAT EFENDİ
017-MUAMMER ? EFENDİ	087-HÜSEYİN ? EFENDİ
018-HASAN FEHMİ EFENDİ	088-AHMET NİHAT EFENDİ
019-REŞİT EFENDİ	089-MEHMET REMZİ EFENDİ
020-HASAN HÜSEYİN EFENDİ	090-İBRAHİM EFENDİ
021-MEHMET HİDAYET EFENDİ	091-MUSTAFA SAİT EFENDİ
023-HALİL EFENDİ	092-MEHMET İDAYET EFENDİ
025-AMİR? ZEKİ EFENDİ	093-HÜSEYİN KADI EFENDİ
027-ALİ MUZAFFER EFENDİ	094-MAHMUT ? EFENDİ
028-HASAN TAHSİN EFENDİ	095-MEHMET NİYAZİ EFENDİ
034-NURİ EFENDİ	098- ?
041-YUSUF EFENDİ	101-İSMAİL HAKKI EFENDİ
042-FAHRETTİN EFENDİ	102-MEHMET ŞAKİR EFENDİ
49-YAKUP EFENDİ	113-MEHMET ? EFENDİ
055-HÜSEYİN EFENDİ	
TOPLAM 43 KİŞİ	

³¹ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri".

Boy uzunluğuna göre 74 öğrencinin ortalaması alındığında uzun boylu olan öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülür. Öğrencilerin fiziksel özelliklerinin okullara girişte önemli bir kriter olduğu düşünülürse çoğunluğun bu kriteri sağladığı ifade edilebilir.

KISA BOYLU ÖĞRENCİLER³²	
002-AHMET HİKMET EFENDİ	046-İBRAHİM ALİ EFENDİ
025-AMİR? ZEKİ EFENDİ	047-FAHRETTİN EFENDİ
029-NURİ EFENDİ	048-SAİT EFENDİ
031-ALİ SADİ? EFENDİ	050-ALİ ? EFENDİ
032-MEHMET ? EFENDİ	053-HÜSEYİN EFENDİ
033-MEHMET FERİT EFENDİ	057-MAHMUT ŞEVKET EFENDİ
035-OSMAN EFENDİ	060-MEHMET NİHAT EFENDİ
036-ASAİR? EFENDİ	062-YUSUF KAAN? EFENDİ
038-MEHMET NAZMİ EFENDİ	063-MEHMET NİZAMETTİN EFENDİ
039-AHMET TEVFİK EFENDİ	066-ALİ EFENDİ
040-İSMAİL EFENDİ	069-ABDURRAHİM EFENDİ
044-HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ	138-KEMAL EFENDİ
TOPLAM 24 KİŞİ	

Uzun boylu öğrencilere nazaran kısa boylu öğrencilerin sayısı da azımsanmayacak bir ölçüdedir. Toplamları 24'ü bulan kısa boylu öğrenciler toplam öğrencilerin 3'te 1'ini oluşturmaktadır.

Kısa ve uzun boylu öğrencilerin yanı sıra boyları “orta” olarak ifade edilen öğrenciler de mevcuttur. 007 Osman Efendi, 037 Mehmet Bedrettin Efendi, 054 Mustafa Saib Efendi ve 100 Mehmet Cahit Efendi boyu orta olan öğrencilerdir.

Defterde kayıtlı olan boy uzunluklarının dışında kendisine ait uzunluk bilgisi bulunmayan öğrenciler de vardır. Bu öğrencilerin sayısı 3 olup künye numaralarına göre sıraları şu şekildedir: 004 İhsan Efendi, 045 Ahmet Cevat Efendi ve 056 İsmail Sefa Efendi.

Künye defterinde kayıtlı olanlardan seçilen 74 öğrencinin eşkâl bilgileri yukarıda gösterildiği gibidir. Osmanlı Devleti, öğrenciler

³² Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

arasında renk, ırk, dil ve din ayrımı yapmamıştır. Öğrencilerin eşkâl bilgilerinin bu şekilde ayrıntılı ve düzenli kayıt edilmesin sebebi devletin nizamlı oluşuna bağlanabilir. Öğrencilerin eşkâl bilgileri hakkında daha detaylı ve bilimsel bir sonuç için yukarıdaki bilgileri antropologların incelemesi faydalı olacaktır.

2. Kuleli Askerî Lisesi Öğrencilerinin Ailelerine Dair Değerlendirme (1921-1923)

Künye defterlerinde Kuleli öğrencilerinin ailelerine dair kaydedilen veriler, öğrencilerin baba ve dede bilgisinden öte gidememiştir. Öğrencilerin anne, kız-erkek kardeş, babaanne gibi akrabalarının bilgisi defterde mevcut değildir. Bu nedenle elde edilen bilgiler kısıtlı bir mahiyettedir. Künye defterine öğrencinin babasının adı, mesleği ve lakapları yazılmıştır. Buradan hareket ederek Kuleli'ye kaydolmuş öğrencilerin baba meslekleri tasnif edilebilir.

1921-1923 yılları arasında defterde kayıtlı olan öğrencilerin baba mesleklerine bakıldığında 5 kişinin babası dışında diğer hepsinin baba mesleğinin askerlik olduğu görülür³³. Emekli olmuş paşalar, rütbesi henüz yükselmekte olan subaylar çocuklarını Kuleli'ye göndererek askerî eğitim almalarını yeğlemiştir.

Babasının mesleği askerlik olmayan diğer öğrencilerin baba meslekleri çeşitlilik göstermektedir. Künye numarası 15 olan Yusuf Efendi'nin babası Aziz Bey'in mesleği muhafız memurluğu iken 79 künye numaralı İsmail Hakkı Efendi'nin babası Bedrettin Bey'in mesleği Muhasebat-ı Daire-i Dördüncü Şube Kısm-ı Salis'te memurluktur³⁴.

3. Kuleli Askerî Lisesi Öğrencilerinin Demografik Dağılımları (1921-1923)

Kuleli Kışlası'nda eğitim gören öğrenciler, Osmanlı coğrafyasının çeşitli vilayetlerinden gelerek okula girmişlerdir.

³³ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri".

³⁴ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri".

Öğrencilerin demografik dağılımları incelendiğinde Osmanlı'nın Anadolu ve Avrupa şehirlerinden okula katılımın olduğu anlaşılır. Okula Balkanlar'dan (Avrupa) katılanlar başta Dersaadet olmak üzere; Edirne, Selanik, Üsküp, Çorlu, Manastır ve Tepedelen (Arnavutluk) vilayetlerinden gelmişlerdir³⁵. Asya'dan ise Erzurum, Bağdat, Bitlis, Aydın, Diyarbakır, Boyabat, Van, İzmir, Yemen, Bolu, Muş, İnebolu, Şam, Halep, Siverek, Preveze, Erzincan ve Adana gibi şehirlerden gelen öğrenciler okula kayıt olmuşlardır³⁶.

DERSAADET'TEN GELEN ÖĞRENCİLER³⁷	
005-REFET? EFENDİ	053-HÜSEYİN EFENDİ
009-NURETTİN FEHMİ EFENDİ	054-MUSTAFA SAİB EFENDİ (EMİRGAN)
014-HASAN EDİP EFENDİ (ASLEN EDİRNE)	055-HÜSEYİN EFENDİ
017-MUAMMER ? EFENDİ	062-YUSUF KAAH? EFENDİ
020-HASAN HÜSEYİN EFENDİ(ÜSKÜDAR)	063-MEHMET NİZAMETTİN EFENDİ (ORTAKÖY)
021-MEHMET HİDAYET EFENDİ(KASIMPAŞA)	066-ALİ EFENDİ
023-HALİL EFENDİ (FATİH)	069-ABDURRAHİM EFENDİ
027-ALİ MUZAFFER EFENDİ	079-İSMAİL HİKMET
032-MEHMET? EFENDİ(TAŞBAŞI)	084-OSMAN ZEKİ EFENDİ
033-MEHMET FERİT EFENDİ(ÜSKÜDAR)	086-MEHMET NEVZAT EFENDİ
034-NURİ EFENDİ	087-HÜSEYİN ? EFENDİ
038-MEHMET NAZMİ EFENDİ	089-MEHMET REMZİ EFENDİ
039-AHMET TEVFİK EFENDİ(ORTAKÖY)	092-MEHMET İDAYET EFENDİ
040-İSMAİL EFENDİ	094-MAHMUT ? EFENDİ
041-YUSUF EFENDİ(SULTANAHMET)	095-MEHMET NİYAZİ EFENDİ
042-FAHRETTİN EFENDİ	098- ? (BEŞİKTAŞ)
045-AHMET CEVAT EFENDİ (ÜSKÜDAR)	100-MEHMET CAHİT EFENDİ
047-FAHRETTİN EFENDİ	101-İSMAİL HAKKI EFENDİ

³⁵ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

³⁶ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

³⁷ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

050-ALİ ? EFENDİ	138-KEMAL EFENDİ(ORTAKÖY)
TOPLAM 38 KİŞİ	

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere toplam 38 öğrenci Kuleli Askerî İdadisi'ne Dersaadet'ten (İstanbul) katılım sağlamıştır. Dersaadet'ten katılım sağlayan öğrenciler, toplam öğrencilerin yarısından fazla orana sahiptir. Diğer 36 öğrenci 24 farklı şehirden gelirken tek bir şehir olan Dersaadet'ten 38 kişi okula kayıt olmuştur. Künye defterinde, öğrencilerin memleketleri kaydedilirken hangi semt ve ilçelerden geldiği de kaydedilmiştir. Buna göre, 3 öğrenci Üsküdar'dan, 3 öğrenci Ortaköy'den, 1 öğrenci Fatih'ten, 1 öğrenci Kasımpaşa'dan, 1 öğrenci Taşbaşı'ndan, 1 öğrenci ise Emirgan'dan okula kayıt edilmiştir.

Osmanlı coğrafyasının Avrupa'daki şehirlerinden okula katılım sağlayan diğer öğrencilerin demografik dağılımları incelendiğinde okula; Edirne'nin Kızılminare Mahallesi'nden 002-Ahmet Hikmet Efendi'nin, Selanik'ten 004-İhsan Efendi ve 060-Mehmet Nihat Efendi'nin, Üsküp'ten 015-Yusuf Efendi'nin, Çorlu'dan 029- Nuri Efendi'nin, Manastır'dan 065-Cahit Efendi ve 081-Hasan Fehmi Efendi'nin, Arnavutluk'tan 091- Mustafa Sait Efendi'nin, Preveze'den 090- İbrahim Efendi'nin katılım sağladığı görülür³⁸.

Avrupa şehirlerinden katılım gösteren öğrencilerin dağılımları, Dersaadet dışında 9 öğrencinin farklı şehirlerden katılım sağladığını göstermektedir. Dersaadet ile beraber 47 öğrenci Avrupa'dan katılım sağlamıştır. Bu oran toplam öğrencilerin yarısından fazlasıdır.

Anadolu şehirlerinden gelen öğrencilerin dağılımları; Erzurum'dan 003-İbrahim Burhan Efendi, Bağdat'tan 006 Ali Şefik Efendi, Bitlis'ten 007-Osman Efendi, 019-Reşit Efendi ve 026-İbrahim Revdet Efendi, Aydın'dan 016-Hüseyin Sezai Efendi, Diyarbakır'dan 018-Hasan Fehmi Efendi, 028-Hasan Tahsin Efendi, Boyabat'tan 025-Amir? Zeki Efendi, Van'dan 035-Osman Efendi, 036-Asahir Efendi, İzmir'den 037-Mehmet Bedrettin Efendi, Yemen'den 044-Hüseyin Hüsnü Efendi, Bolu'dan 046-İbrahim Ali Efendi, Muş'tan 048-Sait

³⁸ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri".

Efendi, İnebolu'dan 056-İsmail Sefa Efendi, Şam'dan 057-Mahmut Şevket Efendi, Halep'ten 083-Mehmet Ali Efendi, Siverek'ten 088-Ahmet Nihat Efendi, Erzincan'dan 093-Hüseyin Kadı Efendi, Adana'dan 113-Mehmet Efendi olmak üzere çeşitlilik göstermektedir³⁹.

Anadolu şehirlerinden gelen öğrencilerin toplamı 21 kişiden ibarettir. Avrupa'dan katılan öğrencilere nazaran azınlıkta olan bu 21 kişi, 17 farklı şehirden gelerek okula kayıt olmuşlardır.

Memleketleri belli olan öğrencilerin dışında nereden geldikleri belirlenemeyen 6 öğrenci mevcuttur. Bu öğrenciler künye numaralarına göre sırasıyla 010 Ali Reha Efendi, 031 Ali Sadi? Efendi, 049 Yakup Efendi, 059 İsmail Efendi, 080 Mustafa Efendi, 102 Mehmet Şakir Efendi'dir⁴⁰.

Yukarıdaki tablolar dikkate alındığında öğrencilerin demografik dağılımlarının çeşitlilik gösterdiği görülür. Doğu ve Güneydoğu Anadolu şehirlerinden İstanbul'a gelerek Kuleli Askerî İdadisi'ne kaydolan 11 öğrencinin aileleri, evlatlarını uzak diyarlara yollayarak eğitim görmelerini kabullenmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin sonucu belirsiz bir savaş ve kargaşa ortamında olduğu düşünülürse vatandaşların evlatlarını böyle bir ortamda okula göndermeleri, devlete olan inançlarının bir ispatı niteliğindedir

4. Kuleli Askerî Lisesi'nde Suç ve Cezaya Dair Kayıtlar (1921-1923)

Osmanlı Devleti'nde eğitim kurumlarındaki asayişî sağlamaya yönelik birtakım önlemlerin alındığı bilinmektedir. Kuleli Askerî İdadisi'ne kayıtlı çocuk yaşta sayılabilecek öğrencilerin yaptığı hatalar,

---

³⁹ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri".

⁴⁰ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri".

işlediği suçlar, aldıkları cezaların süreleri ve türleri künye defterlerinde kayıt altına alınmıştır.

Çalışmanın kaynağını teşkil eden defterdeki suçlar aşağıdaki gibidir⁴¹.

SUÇ TÜRÜ	CEZA SÜRESİ	CEZA TÜRÜ	CEZAYI VEREN TARAF
Tahsis edilen vapurla gelmediğinden	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Dershanede sigara içtiğinden	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Perşembe günü yoklamaya geç geldiğinden	--- gün/--- saat	Adi Hapis	Kısım Amiri
Cuma günü geç geldiğinden	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Koğuştaki arkadaşıyla kavga ettiğinden	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
İzinsizken mektepten firar ettiğinden	3 Gün	Adi Hapis	Kısım Amiri
Namazını kılmadığından	2 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
1 gece namazını kılmadığından	2 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Sahtekârlıktan dolayı	1 Ay	Hapis	Divan-ı Harb
İzniliyken mektebe geç geldiğinden	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Camiye Gitmediğinden	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Arkadaşlarıyla eski yüzlük paralarla Oynadığından ?	2 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Kimya dersinden firar ettiğinden	15 Gün	Riyazi Hapis	Kısım Amiri
İkinci husus imtihanda kimya dersinde kopya Ettiğinden	15 Gün	Riyazi Hapis	Müdüriyet
İzinsizken mektep dışına çıkıp dolaştığından	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Hafta izninden geç geldiğinden	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
İçtima zamanında koğuştaki olmadığından	2 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Apoletsiz gezdiğinden	2 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Arkadaşıyla firar ettiğinden	3 Gün	Adi Hapis	Kısım Amiri
Tenefüs zamanı mıntika haricine çıktığından	3 Gün	Adi Hapis	Kısım Amiri
Arkadaşını darp ettiğinden	2 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Dershanede itiştiğinden	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri

⁴¹ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”.

Arkadaşının çalışmalarına mâni olduğundan	1 Hafta	İzinsizlik	Kısım Amiri
Muallim beyin emrini dinlemediğinden	2 Hafta	Adi Hapis	Kısım Amiri

Öğrenciler, işledikleri suçlar nedeniyle izinsizlik veya hapis cezasıyla karşılaşmışlardır. Bu cezaların süreleri genelde bir hafta olarak belirlense de hapis cezalarının süreleri farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, okul için tahsis edilen vapurla gelmediklerinde 1 hafta izinsizlik cezasına çarptırılırlarken imtihanlardan kopya çektiklerinde ya da okuldan firar ettiklerinde 15 gün hapis cezasıyla karşı karşıya kalabilmişlerdir. Cezalar genelde kısım amirleri tarafından belirlenmiş ve verilmiştir. Ağır suç işleyen öğrenciler Divan-ı Harb'e verilerek cezalandırılabilmişlerdir.

5. Kuleli Askerî Lisesi'nde Ödül ve Başarıya Dair Kayıtlar (1921-1923)

Öğrenciler işledikleri suçların karşılığında cezaya çarptırılırken diğer yandan yaptıkları iyi davranışlar sebebiyle de ödüllendirilmişlerdir. Öğrencilerin aldıkları ödülleri, derslerindeki başarılarından dolayı aldıkları ödüller ve ahlaki durumlarından dolayı aldığı ödüller olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Ders başarılarından dolayı aldıkları ödüller aşağıda gösterilmiştir:⁴²

ÖDÜLENDİRİLME NEDENİ	ÖDÜL SÜRESİ	ÖDÜL TÜRÜ	ÖDÜLÜ VEREN TARAF
Ulum-ı Diniyye dersine emsaline faik bir suretle çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Kimya dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Hikmet dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Sihhat dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Farisi dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Sabah namazını vaktiyle kıldığından	1 gece	İzin	Muallim

⁴² Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri".

Arabi dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Tarih dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Hesap dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Hikmet dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Harita dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Mektepte Hendese hesabında gösterdiği hizmet üzerine	1 gece	İzin	Kısım Amiri
Terbiye-i Bedeniye dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Cebir dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim
Harp dersine çalıştığından	1 gece	İzin	Muallim

Mektepte gördükleri derslerde başarı gösteren öğrenciler başarılarından dolayı ödüllendirilmiştir. Bu izinler genelde 1 gece olup muallim tarafından verilmiştir. Öğrencilerin ahlaki durumlarından dolayı aldıkları ödüller ise şöyledir:⁴³

ÖDÜLLENDİRİLME NEDENİ	ÖDÜL SÜRESİ	ÖDÜL TÜRÜ	ÖDÜLÜ VEREN TARAF
Vazifesini hüsn-i ifâ ettiğinden	1 gece	İzin	Kısım Amiri
Çavuşluk vazifesini hüsn-i ifâ ettiğinden	1 gece	İzin	Kısım Amiri
Verilen emri hüsn-i ifâ ettiğinden	1 gece	İzin	Kısım Amiri
Hüsn-i halinden dolayı	1 gece	İzin	Kısım Amiri

Kuleli öğrencileri çalışkanlıklarından dolayı ya da kendilerine verilen görevi başarıyla yerine getirdiklerinden dolayı kısım amirleri tarafından birer gece izinle taltif edilmişlerdir.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde eğitim hareketleri, dönemselsel olarak çeşitli gelişmeler göstermiştir. Devletin klasik olarak adlandırılabilir dönemlerinde eğitim faaliyetleri, medreseler ve sıbyan okulları çevresinde sınırlılık göstermiştir. Dünya düzeninin değişmesi üzerine devlet, eğitime

⁴³ Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA), Defter No: 11, "1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri".

farklı anlamlar yükleyerek eğitimin çeşitli kurumlar çerçevesinde faaliyet göstermesini sağlamıştır.

Osmanlı yöneticileri, eğitimi bir araç olarak kullanmak istedikleri için çeşitli meslek gruplarını Avrupa düzeyinde eğitmeye yönelik adımlar atmışlardır. Bu gruplardan birisi de askerlik mesleğidir. Modern döneme kadar askerî eğitim faaliyetlerinde göze çarpan gelişmeler olmazken bu dönemdeki gelişmelere bakıldığında köklü değişimlerin yaşandığı görülür. İlk askerî okullar bu dönemde açılmış, Avrupai eğitim tarzı yine bu dönemde ülkeye girmiştir.

Modern dönemde açılan kurumlardan biri olan Kuleli Askerî İdadisi, içinde bulunduğu kışlayla birlikte köklü bir tarihe sahiptir. 2016 yılına kadar eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden Kuleli Askerî İdadisi, ülke çapında kaliteli, tanınmış, tecrübeli subaylar ve generaller yetiştirmiştir. Bu okul, kurulduğu günden itibaren çeşitli savaşlar ve işgallere maruz kalmıştır. İçinde bulunduğu durum her ne olursa olsun eğitimden taviz vermeyen Kuleli, Millî Mücadele Dönemi'nde de bu tutumunu sürdürmüş ve çeşitli mekânlarda eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. Bu dönemde okula kayıtlı öğrencilerin bilgilerinin kayıtlı olduğu künye defterleri tarih araştırmacıları için kıymetli bir kaynak niteliğindedir.

Millî Mücadele Dönemi'nde Kuleli Askerî İdadisi'nin öğrencisi olan 74 kişi, çalışma kapsamında incelenmiş ve bu kişilerin eşkâlleri tablolar halinde sunulmuştur. Osmanlı Devleti'nin büyük bir titizlikle tutmuş olduğu bu eşkâl kayıtları, tarih araştırmacıları ve antropologlar için önemli bir veri tabanı olarak kullanılabilir ölçüdedir.

Öğrencilere ait ailevi bilgiler, okulun nüfusu hakkında bilgiler vermektedir. Öğrenciler, büyük oranda babalarının mesleklerini devam ettirmişlerdir. Mesleği askerlik olmayanlar babalar, yine farklı alanlarda devlet memurluğu yapmaktadır.

Deftere kayıtlı olan öğrencilerin memleketleri, araştırmacılara okulun o dönemdeki demografik dağılımı hakkında bilgi vermektedir. Öğrenciler, 8'i Avrupa, 17'si Anadolu olmak üzere 25 farklı Osmanlı şehrinden okula gelmişlerdir. Aileler, bu kaotik dönemde evlatlarını uzak

diyarlardan İstanbul'a göndererek askerliğe ve eğitime verdikleri değeri bir kez daha ispatlamışlardır.

Kuleli Askerî İdadisi, ciddi disipline sahip bir kurumdur. Öğrenciler okul içindeki davranışlarına dikkat ederek okula yakışmayan hal ve hareketlerde bulunmaktan kaçınmak zorundadır. Yine de çocukluğun verdiği bir hissiyatla bazı öğrenciler yaptığı davranışlarla ceza almaktan kaçınamamışlardır. Öğrencilerin aldıkları cezalar incelendiğinde içinde buldukları psikolojik durum ortaya çıkmaktadır. Bazı  ğrencilerin babalarının vefat edişini öğrencinin üstünde psikolojik baskı yaratmış ve normalde olduğundan daha saldırgan bir hüviyete bürünmelerine neden olmuştur. Defterde kayıtlı olan cezalar tablolar halinde verilmiş ve psikanaliz açıdan kritik yapımları için psikologların değerlendirmesine bırakılmıştır. Öğrenciler okulda yaptığı davranışlardan dolayı sadece ceza almamışlar aynı zamanda ödüllendirilmişlerdir. Öğrencilerin aldıkları ödüller genelde derslerdeki başarıları üzerine olduğundan, okul hocalarının öğrencileri derslerine çalışmaya teşvik ettikleri kanısına ulaşılabılır. Aynı zamanda öğrenciler ahlaki açıdan askerliğe yakışan tavırlar sergilediğinde de  d llendirilmişlerdir. Bu da okuldaki disiplinin belirli bir  l de muhafaza edildiği anlamını taşımaktadır.

Bu çalışmada, 1921-1923 yılları arasında Kuleli Askerî İdadisi'ne kayıt edilen öğrencilerin bilgileri gün yüzüne  kartılarak bu öğrenciler hakkında ayrıntılı değerlendirmeler yapılmıştır. Sonuç olarak bu çalışma, ileride bu alanda araştırma yapacak bilim insanlarına veri kaynağı olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (=KALA)

KALA, Defter No:11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”

Araştırma ve İnceleme Eserleri

AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö 1000-M.S. 2018*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2018, (30. Baskı)

BEYDİLLİ, Kemal, “Mühendishane-i Bahr-ı Hümayun”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 514-516

BEYDİLLİ, Kemal, “Mühendishane-i Berr-i Hümayun”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 516-518

ÇÜRÜK, Cenap, “Kuleli Askerî Lisesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 26, Ankara 2002, s. 355-356

DAVISON, Roderic, Osmanlı Türkiyesi’nde Batılı Eğitim”, *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, ed. Halil İncalcık ve Mehmet Seyidanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019, (8. Baskı), s. 666-681

ERLER, Mehmet Yavuz, Payitaht (İstanbul) Askerî İdadisi’nde Öğrenciler ve Metropoldeki Eğitim Standardı (1838-1915), *Studies Of The Ottoman Domain*, Sayı 13 (2017), c. 7, s. 75-107

ÖZCAN, Abdülkadir, “Harbiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 115-119

ÖZKAN, Salih, *Türk Eğitim Tarihi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2008

ÖZTÜRK, Cemil, “İdadi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 26, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s. 464-466

ÖZTÜRK, Cemil, “Osmanlılar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 33, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s. 565-568

ÖZTÜRK, Cemil, “Rüşdiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s. 300-303

EKLER

Ek 1:

Kemal Efendi

(Kaynak: Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (KALA), Defter No:11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”)

Ek 2:

Mehmet Efendi

(Kaynak: Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (KALA), Defter No:11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”)

Ek 3:

SAYFA NUMARASI	027
ADI	ALİ MUZAFFER EFENDİ
BABA ADI	MEHMET
MEMLEKETİ	DERSAADET
APOLET NO	693
KÜNYE NO	27
TEVELLÜDÜ	1323
EŞGAL BİLGİSİ	Uzun boylu, beyaz benizli, kumral saçlı, mavi gözlü
CEZALAR	<ul style="list-style-type: none"> • Tahsis edilen vapurla gelmediğinden 1 hafta izinsizliği (Kısım amiri tarafından 21 Kanun-ı Evvel 1337) • İzinsizken firar ettiğinden 2 hafta izinsiz (Kısım amiri tarafından 11 Kanun-ı Sani 1338) • İkinci husus imtihanında kimya dersinde kopya ettiğinden 15 gün riyazi hapis (Müdüriyet 7 Mart 1339) • İki gün namazını kılmadığından 2 hafta izinsizliği (Kısım amiri tarafından 21 Mart 1339) • Cuma günü geldiğinden 1 hafta izinsizliği (Kısım amiri tarafından 29 Mart 1339)
ÖDÜLLER	<ul style="list-style-type: none"> • Kimya dersine emsaline faik çalıştığından 1 gece izinle taltifi (Muallimi tarafından 21 Şubat 1339)

(Kaynak: Kuleli Askerî Lisesi Arşivi (KALA), Defter No:11, “1921-1923 Kuleli İdadisi Künye ve Mecazahat Defteri”)

Summary

Every country in the world needs a military resource in order to protect and continue its existence. Such a military source can be obtained after a difficult military training process. This way also was followed by the Ottoman Empire. The Ottomans devoted special importance to military education and opened military schools in this context. One of these military schools is Kuleli Military High School. Kuleli Military High School was an institution that accepted high school children and raises them by the military order. All students were recorded in the registry books by the officials. These notebooks include remarkable information about students such as family, hometown, appearance, punishments and awards.

In this study, socio-demographic information of the students enrolled in the school between 1921 and 1923 was examined by using the Kuleli Military High School Registry Book and psychoanalytic evaluation of the information was carried out. As a result, this study offers remarkable data for researchers who will study the history of military education in the future.